

جمهوری اسلامی ایران
ریاست جمهوری

مرکز بررسی‌های استراتژیک
CENTER OF STRATEGIC STUDIES

دیپلماسی اندیشکده‌ای و تبادلات فکری بین مراکز اندیشگاهی ایران و چین

دی ماه ۱۴۰۲

شماره مسلسل: ۸۷۸
کد گزارش: ۲۲-۱۴۰۲

دیپلماسی اندیشه‌ای و تبادلات فکری بین مراکز اندیشه‌های ایران و چین

---	طبقه‌بندی:
۸۷۸	شماره مسلسل:
۱۱۴۰۲-۲۲	کد گزارش:

مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری
دی ماه ۱۴۰۲

کلیه حقوق این اثر متعلق به مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری است.
این گزارش، مستخرج از نظرات کارشناسان و خبرگان سیاسی است و لزوماً به معنای دیدگاه این مرکز نمی‌باشد.

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۱	الف) فرهنگی و تمدنی
۱	ب) نظم آینده جهانی
۲	ج) اهمیت چندجانبه گرایی
۲	د) مسائل راهبردی فیما بین
۳	ه) مقابله با تحریم‌ها
۳	و) انرژی
۳	ی) علم و فناوری
۴	ف) چین و آمریکا
۴	ر) چین و رژیم صهیونیستی
۴	ملاحظات

مقدمه

دیپلماسی اندیشکده‌ای و تبادلات فکری بین مؤسسات اندیشه‌ای ایران و چین می‌تواند راهگشای حل برخی تعارض‌ها و چالش‌ها و نیز روشنگر برخی ابهامات و نشان‌دهنده نگاه طرف مقابل به مسائل و موضوعات و چالش‌های بین‌المللی و جهانی باشد. هفته نخست دی ماه ۱۴۰۲ نشست تخصصی با حضور اندیشکده‌های کشور چین و ایران در محل مرکز مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه برگزار شد که نکات مهمی به شرح ذیل از طرف اندیشه‌ورزان و پژوهشگران دو کشور مطرح شد.

الف) فرهنگی و تمدنی

۱. سوابق تمدنی دو کشور موضوعی بود که اصل این گفت‌وگوها را موجه و با اهمیت می‌ساخت. این موضوع مقدمه‌ای بود تا دو کشور بر اهمیت تبادلات و مناسبات فرهنگی و تاریخی علاوه بر همکاری‌های حوزه سیاست و اقتصاد و امنیت تاکید ورزیده و اهتمام داشته باشند. در این زمینه طرف چینی به سوابق مسافرت‌های اتباع چین به ایران و نیز سفر سعدی به یکی از شهرهای چین اشاره کرد و با بیان اشعاری از سعدی، آشنایی و تسلط و علاقمندی خود را به مرزهای فرهنگی ایران ابراز و اعلان کردند.

ب) نظم آینده جهانی

۲. مساله جهان آینده و چالش‌ها و قواعد نهادی آن یکی از موضوعاتی بود که در این نشست مورد توجه ویژه قرار گرفت. اینکه سناریوهای آینده جهان کدامند و جایگاه و سهم هر کدام از دو کشور در این سناریوها کدامند؟ اینکه چالش‌های اصلی پیش روی ما کدامند؟ آیا نهادهای بین‌المللی موجود میتوانند پاسخگوی نیازهای دنیای آینده باشند و یا نیازمند تأسیس نهادهای جدید هستیم. در این زمینه یکی دیگر از حضار نیز این پرسش کلیدی را مطرح نمود که آیا شکل نظم جدید در دنیای آینده دو قطبی خواهد بود یا تک قطبی؟ و سوال مهم‌تر اینکه آیا رشد و بالا آمدن چین به عنوان یکی از قطب‌های آینده جهانی با آرامش و صلح ممکن است و یا حتماً با جنگ همراه خواهد بود؟

۳. دو طرف بر اهمیت و نقش تعیین‌کننده تحولات اخیر بین‌المللی در شکل‌گیری دنیای آینده تاکید و تصریح داشتند؛ دنیای پس از دو جنگ اخیر اوکراین و غزه هیچگاه به دنیای قبل از این جنگ‌ها باز نخواهد گشت. حضار نشانه‌های نظم جدیدی را که در جهان در حال شکل‌گیری است موارد زیر دانستند:

• آمریکا اعتبار جهانی خود را از دست داده است. (البته این گزاره که بارها توسط طرفین ایرانی و چینی مورد تاکید و اصرار قرار داشت توسط برخی مورد خدشه قرار گرفت و اعتقاد داشتند درست است که آمریکایی‌ها جایگاه و اعتبار گذشته خود را ندارند، ولی این اولین بار نیست که آمریکا با چین بحرانی مواجه است. هنر آمریکایی‌ها این است که میتوانند قدرت خود را بازاحیا نمایند.)

- آمریکا روز به روز متحدان منطقه‌ای و جهانی بیشتری را از دست می‌دهد.
- سیستم قدرت در سطح جهانی در حال تقسیم شدن است.
- چین به سرعت در حال رشد قدرت خویش است.
- و ائتلاف‌های چندگانه به سرعت در حال شکل‌گیری هستند.

۴. اهمیت همکاری‌های اقتصادی و امنیتی منطقه‌ای نیز جزء مسایل و موضوعاتی بود که طرفین بر فعال‌سازی و مشارکت مجدد در آنها تاکید داشتند. به طور مشخص، نقش سازمان همکاری‌های شانگهای در ایجاد ترتیبات امنیتی جدید در منطقه و نیز نقش گروه بریکس در توسعه همکاری‌های اقتصادی مورد توجه ویژه قرار داشت. به اعتقاد حضار، ساختار نظم آینده منطقه‌ای و جهانی را ساختارهای نوپدید و مشابه با بریکس و شانگهای خواهند ساخت.

ج) اهمیت چندجانبه‌گرایی

۵. دو طرف بر این موضع تاکید داشتند که اهداف و مقاصد کلان دو کشور در عرصه منطقه‌ای و جهانی مشابهت‌های بسیاری دارد. اهمیت صلح و توقف تعارضات بین‌المللی، احترام به حاکمیت ملی و مرزهای سرزمینی همه کشورها و عدم مداخله در امور داخلی دیگر کشورها، توسعه تبادلات اقتصادی و کمک به رشد و توسعه اقتصادی کشورهای مختلف، از جمله اهداف مشترکی است که ایران و چین بر آن تاکید دارند. علاوه بر این، تاکید شد که در مسیر همکاری‌های دو کشور، هر کدام به نوبه خود سبب گشودن راه‌ها و مسیرهای تازه پیش روی طرف مقابل گردیده‌اند.

د) مسائل راهبردی فیما بین

۶. دو طرف تاکید داشتند در تعریف اهمیت راهبردی کشورها برای یکدیگر آنچه در رتبه اول اهمیت قرار دارد، اهمیت ژئوپلیتیکی کشورها است و وابستگی‌های اقتصادی آنها به یکدیگر در درجه بعدی اهمیت قرار دارد، هر چند بر این معنا نیز تاکید داشتند که در طول سالیان اخیر میزان وابستگی اقتصادی کشورها بهم بیشتر شده است. بر این اساس دو طرف صراحتاً بر این موضوع تاکید کردند که همواره رابطه با طرف دیگر را برای خود راهبردی می‌دانسته‌اند. البته نگاه دیگری نیز در این نشست مطرح بود و آن اینکه کشورها تلاش کنند از اهمیت راهبردی حوزه ژئوپلیتیک بکاهند و بر اهمیت مساله هویت تاکید بیشتری داشته باشند. بر این اساس مفهومی به نام «شرق جهانی»^۱ توسط یکی از اندیشکده‌های چینی مطرح شد و تلاش مینمود این ایده را مطرح نماید که شرق صرفاً یک استعاره جغرافیایی نیست، بلکه سمبل و نمادی از هویت بخش عمده‌ای از مردم جهان است و بر این اساس باید هویت شرقی زنده و احیا گردد. ایشان کشورهای چین، روسیه، قزاقستان، ترکیه، ایران، عربستان و هند را اجزای اصلی شرق جهانی می‌دانست که علیرغم داشتن گرایش‌های سیاسی مختلف، به لحاظ هویتی بهم نزدیک هستند.

۷. یکی از نکات مهم تاکید دو طرف بر فوریت و اهمیت عملیاتی‌سازی کامل تفاهم‌نامه ۲۵ ساله ایران و چین بود. سه سرفصل اصلی که در این مسیر مورد توجه و دارای اولویت شناخته شده بود عبارتند از: توسعه و تقویت مسیرهای مواصلاتی و تجاری، همکاری‌های حوزه انرژی (اعم از انرژی‌های فسیلی و انرژی‌های نو) و نیز توسعه همکاری‌های امنیتی، ثبات‌سازی و برقراری صلح.

ه) مقابله با تحریم‌ها

۸. دو طرف بر این موضوع صحه گذاردند که تسری تحریم‌های ظالمانه و یک‌جانبه به قدرت‌های برتر جهانی روندی است که تعقیب آن از سوی قدرت‌های غربی کاملاً آشکار و مشخص است و متقابلاً این وظیفه بر دوش همه کشورهای مستقل است که با این تحریم‌های یک‌جانبه مقابله نمایند. آنها همچنین بر این موضوع تاکید کردند که جهان منحصر به چند کشور غربی نیست و اختلاف در نظامات بین‌المللی یک واقعیت است. غربی‌ها به دنبال توسعه و تقویت سلطه‌گری‌هایشان هستند و این وظیفه بر دوش همه کشورهای غیر غربی هست که آنها را متوجه اشتباهات راهبردی‌شان بسازند و هژمونی آنها را فروبشکنند.

و) انرژی

۹. با یادآوری عضویت ایران در جاده ابریشم و سابقه ۱۰۰۰ ساله همکاری‌ها و تبادلات اقتصادی ایران و چین، مساله تنوع‌بخشی به مسیرهای ارتباطی از جمله مسیر جنوبی طرح کمربند-راه و نیز تنوع‌بخشی به منابع انرژی به مثابه یک الزام برای آینده کشورها مطرح گردید. واضح است که مساله انرژی از این حیث برای طرف چینی اهمیت دارد که به شدت به انرژی خلیج فارس برای تامین انرژی خود وابسته هستند. در این رابطه صراحتاً طرف چینی اشاره کرد که رابطه چین و کشورهای حوزه خلیج فارس حول مساله انرژی شکل گرفته است.

ی) علم و فناوری

۱۰. مساله تحولات علم و فناوری یکی دیگر از مسایل و موضوعاتی بود که در این نشست هرچند به طور گذرا مورد توجه حضار قرار گرفت. آنچه در این نشست به اختصار بر آن توجه شد این بود که جغرافیای سلطه در حوزه علم و فناوری در سطح دنیا از سمت غرب به سمت شرق در حال جابجایی است و به زودی عمده رهبران علم و فناوری دنیا از سمت شرق خواهند بود. یکی دیگر از مسایلی که ذیل این موضوع مطرح شد، اهمیت دیپلماسی دانشگاهی در تقویت مناسبات فیما بین دو کشور بود، تا جاییکه یکی از حضار تعبیر «جاده ابریشم دانشگاهی» را مطرح نمود و پیشنهاد داشت روی همین محور جاده ابریشم یک بستر همکاری‌های علمی و فناورانه نیز شکل بگیرد.

ف) چین و آمریکا

۱۱. مساله مناسبات آمریکا و چین یکی دیگر از موضوعاتی بود که مورد توجه حضار قرار گرفت. طرف‌های چینی باورشان این بود که آمریکایی‌ها ظرف سالیان اخیر تلاش کرده‌اند چینی‌ها را در سیستم خودشان حل کنند، ولی چینی‌ها علیرغم پیشرفت‌های خیره‌کننده‌ای که داشته‌اند؛ ذوب در قدرت آمریکا نشده‌اند. یکی دیگر از نکاتی که در این زمینه مطرح شد این بود که طرف چینی کاهش قدرت و نفوذ منطقه‌ای آمریکا در منطقه کشورهای حاشیه خلیج فارس و مشروعیت‌زدایی از این حضور را جزء اهداف مشترک خود و طرف ایرانی می‌دانست.

ر) چین و رژیم صهیونیستی

۱۲. مساله مناسبات چین و رژیم صهیونیستی یکی دیگر از دغدغه‌ها و ملاحظات طرف ایرانی بود. آنچه برداشت نویسنده بود اینکه طرف چینی خاستگاه اصلی گرایش خود به سمت توسعه روابط با رژیم صهیونیستی را در بعد علمی و فناورانه می‌بیند.

ملاحظات

ناپایداری و فراز و فرودهای روابط ایران و چین نیز یکی از سرفصل‌هایی بود که در خلال جلسات این رویداد بدان توجه شد: برخی از حضاران مساله پشت کردن دولت ایران به چین پس از امضای برجام را مطرح کردند و گروهی نیز به این شکل گلایه خود را مطرح نمودند که ایران برای چین هیچگاه اهمیت راهبردی نداشته است، و هرگاه برنامه‌های برای توسعه و تعمیق روابط فی‌مابین مطرح گردیده است، از سوی طرف چینی جدی گرفته نشده است. بخصوص در بعد اقتصادی انتظارات طرفین از یکدیگر برآورد نشده و این مساله مستلزم یک آسیب‌شناسی جدی و عمیق است.

دیپلماسی اندیشکده‌ای و تبادلات فکری بین مؤسسات اندیشه‌ای ایران و چین می‌تواند راهگشای حل برخی تعارض‌ها و چالش‌ها و نیز روشنگر برخی ابهامات و نشان‌دهنده نگاه طرف مقابل به مسائل و موضوعات و چالش‌های بین‌المللی و جهانی باشد.

مرکز بررسی‌های استراتژیک
CENTER OF STRATEGIC STUDIES

تهران، خیابان پاستور شرقی، کوچه شهید شکل‌آبادی، شماره ۵۲

۰۲۱-۶۴۴۵۳۰۴۶-۹

www.css.ir